

Egzystencjalizm jest humanizmem jako apologia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Giovanni Pico della Mirandola, *Mowa o godności człowieka*, tłum. Z. Kalita. Cytat za: <https://filozofuj.eu/giovanni-pico-della-mirandola-czlowiek-jest-jak-kameleon/>.
- Sartre Jean-Paul, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.
- Sartre Jean-Paul, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.
- Sartre Jean-Paul, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.
- Szymborska Wisława, *Miłość od pierwszego wejrzenia*, [w:] tegoż, *Koniec i początek*, Kraków 2015.

Egzystencjalizm jest humanizmem jako apologia

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Filozofowie od zawsze bronili się i tłumaczyli z tego, jak żyją i jak pracują. *Obrona Sokratesa*, jeden z najważniejszych tekstów Platona, jest jednym z najwspanialszych przykładów mowy obrończej w tradycji filozoficznej. Do tradycji apologetycznych tekstów filozoficznych należy również publikacja J.P. Sartre'a *Egzystencjalizm jest humanizmem*.

Sokrates bronił się przed zarzutem demoralizacji młodzieży, Sartre przekonywał, że egzystencjalizm nie jest wezwaniem do kwietyzmu i nihilizmu. W obu przypadkach filozofowie konfrontowali się nie tyle z zarzutami wobec sformułowanych przez siebie myśli i podjętych działań, ile z odbiorem i interpretacją tychże przez innych ludzi, które uznali za wyjątkowo nietrafne.

Sokrates w tym, co jego oponenti nazywali demoralizacją młodzieży, widział najważniejszą swoją misję: strzec, by ludzie troszczyli się o własną duszę. Sartre przekonywał, że budzący dyskomfort bohaterowie jego opowiadań nie są wzorami do naśladowania, ale obnażają beznadziejność ludzkiego losu, do przełamania której właśnie nawołuje egzystencjalizm.

Obrona Sokratesa wyraża z wielką mocą przekonanie, że to ateńczycy nie zrozumieli filozofa. Na przykładzie obrony Sartre'a prześledzisz ruch myśli, który jest świadectwem doświadczenia intelektualnego bycia niezrozumianym i poszukiwania sposobu na bycie

zrozumianym. To niezwykle ważne doświadczenie w procesie osiągania filozoficznej dojrzałości zarówno Sartre'a, jak i też wielu jego poprzedników i następców.

Twoje cele

- Omówisz okoliczności powstania oraz treść tekstu J.P. Sartre'a *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Scharakteryzujesz sytuację odpowiedzialności z perspektywy egzystencjalizmu.
- Omówisz relację między uczuciami a działaniem w filozofii Sartre'a.
- Podasz przykłady dokonywanych przez ludzi wyborów i zinterpretujesz je zgodnie z założeniami Sartre'a.
- Porównasz humanizm renesansowy z koncepcją humanizmu zaprezentowaną w tekście *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Zinterpretujesz utwór poetycki z perspektywy założeń egzystencjalistycznych.

Dlaczego Sartre dowodził, że egzystencjalizm jest humanizmem?

Urodzony w 1905 roku **Jean Paul Sartre** to jeden z najbardziej znanych filozofów ubiegłego stulecia. Jest powszechnie uważany za jednego z czołowych przedstawicieli filozofii egzystencjalistycznej. Jego niezłomne dążenie do refleksji filozoficznej, twórczość literacka, a także aktywne zaangażowanie polityczne zyskały mu światową sławę. W 1964 roku odmówił przyjęcia Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Zmarł w Paryżu w 1980 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W powojennej Francji było zapotrzebowanie na idee niosące pokrzepienie i nadzieję – na **humanizm**. Sartre postanowił więc pokazać w omawianym tekście, że głoszone przez niego poglądy są humanistyczne. W pierwszej kolejności postarał się o uproszczenie języka w stosunku do języka, jakim napisał *Byt i nicość*, tak aby dać szansę niewykształconym filozoficznie odbiorcom. Ponadto zależało mu na zyskaniu przychylności marksistów, których apetyt na wielką rewolucję społeczną podzielał, chociaż pragnienia jednoznacznej i wyrazistej teorii uzasadniającej ten apetyt już nie.

Egzystencjalizm jest humanizmem to publikacja na podstawie tekstu wygłoszonego na konferencji w Paryżu w 1945 roku. Sartre nieco wcześniej wydał dwie części *Dróg wolności*, które wywołały duży rozgłos. Stały się punktem odniesienia dla interpretacji i oceny poglądów filozoficznych wyłożonych w jego podstawowym dziele – *Bycie i nicości*.

Poglądy Sartre'a były przedmiotem ataków zarówno myślicieli chrześcijańskich, jak i marksistów. Pierwsi zarzucali filozofowi ateizm i materializm, drudzy – zakwestionowanie materializmu. Krytycy z obu stron podobnie odrzucali pesymizm, przypadkowość i samotność, jaka wyzierała – ich zdaniem – z twórczości pisarza.

Frederick Leighton, *Samotność*, ok. 1890
Co dzieje się z myślą, której nie zdołano obronić?

Chciał wyjaśnić, że dzielące ich różnice nie są różnicami fundamentalnymi.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Apologetyczny charakter publikacji Sartre'a wyraża się w polemice, jaką autor toczy z przywołanymi zarzutami oponentów. Tekst stanowi próbę prostego wyjaśnienia faktu, że egzystencjalizm odczytuje się zbyt prostacko.

To, co jest przedmiotem egzystencjalistycznego opisu – niełatwe warunki ludzkiego życia (np. konieczność określenia się przez działanie, która w przypadku ludzi wyzbytych woli samostanowienia odsłania życie monotonne i ubogie) – krytycy utożsamiają z popularyzacją określonych jakości czy cech charakteru (np. propagowaniem gnuśności). Sartre stara się dowieść, że egzystencjalizm nie jest wymierzony przeciwko człowiekowi. Wręcz przeciwnie – jest humanizmem, czyli perspektywą światopoglądową stawiającą człowieka w centrum świata i obdarzającą go wieloma prerogatywami.

Zarzuty wobec egzystencjalizmu

Na wstępie tekstu Sartre rekonstruuje zarzuty, z jakimi spotyka się egzystencjalizm:

- Skłanianie ludzi ku kwietyzmowi, czyli postawy wycofania z aktywności w sprawach życia bieżącego, biernej i pozbawionej nadziei filozofii kontemplacyjnej, odrzucającej sens działania na rzecz zmiany.
- Podkreślanie ludzkiej hańby, podkreślanie ludzkich błędów, wypaczeń i lekceważenie jasnych stron życia, piękna wpisanego w życie człowieka.
- Akcentowanie samotności i izolacji jednostki ludzkiej – kwestionowanie tym samym możliwości i wartości międzyludzkiej solidarności.
- Negacja uniwersalnych wartości i praw bożych, głoszenie zupełnej dobrowolności w sprawach aksjologicznych i niemożliwości oceny moralnej dokonywanych wyborów.

Jak Sartre odparł zarzuty oponentów?

Zarzut akcentowania przez egzystencjalistów ciemnej i brzydkiej strony życia filozof zestawił z powszechną kulturą pesymizmu i cynizmu. Twierdził, że właśnie tkwiący w egzystencjalizmie optymizm, polegający na przekonaniu o ludzkiej możliwości buntu, budzi społeczny opór.

Osamotnienie, niepokój, beznadziejność – w ujęciu egzystencjalistycznym – przynależą do kondycji człowieka. Każdy wybór: „Kim będę?”, jest nie tylko wyborem siebie w sytuacji, gdy żaden wzór nie jest dany, ale zarazem wyborem samego wzoru, każdy aksjologiczny wybór człowieka ma charakter uniwersalny: „Wybierając siebie – wybieram człowieka”.

Towarzyszy temu przygniatające poczucie odpowiedzialności i niepokój, bo wybrało się jedną z możliwości, równocześnie nie wybierając pozostałych.

Jednak nie są to uczucia prowadzące do kwietyzmu, ale uczucia towarzyszące autentycznemu działaniu. Ponadto egzystencjalizm ateistyczny odrzuca istnienie Boga, a wraz z tym odrzuca istnienie wartości w świecie idei – nie istnieje żadne dobro *a priori*.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Nigdzie nie jest napisane, że dobro istnieje, że trzeba być uczciwym, że nie należy kłamać, ponieważ poruszamy się wyłącznie na płaszczyźnie, gdzie istnieją tylko ludzie.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.

Skoro Bóg nie istnieje, wszystko jest dozwolone, a człowiek w niczym poza samym sobą nie znajduje oparcia. Jest osamotniony i w niczym nie znajdzie usprawiedliwienia dla swoich wyborów, ponieważ: „człowiek jest wolny, bo człowiek jest wolnością”. Człowiek nie wybiera tylko swojego istnienia, ale poza tym wszystko inne.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

(...) każdy pojawiający się człowiek ma do przeżycia całą, nietkniętą, oczekującą go przyszłość.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.

W procesie dokonywania wyborów możemy liczyć tylko na swoją wolę i na splot okoliczności wpływający na nasze działanie. Możliwości zaistnienia określonych sytuacji dzielą się na te, na które mamy wpływ, i na te, na które nie mamy wpływu. Możliwościami drugiego rodzaju nie ma sensu się zajmować. Podejmując określoną decyzję, muszę działać bez nadziei – czyli jeśli na przykład wybieram się w podróż, działam niezależnie od tego, że samolot może się rozbić, że po dotarciu na miejsce zostanę okradziony itd. Podobnie w sprawach społecznych.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Nie mogę liczyć na ludzi, których nie znam, nie mogę budować na dobroci ludzkiej albo na zainteresowaniu człowieka dobrem społeczeństwa, biorąc pod uwagę, że człowiek jest wolny i że nie istnieje żadna idealna natura ludzka, na której mógłbym się oprzeć.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.

Jednak niemożność przewidzenia okoliczności, które nastąpią, nie oznacza, że człowiek, zdaniem Sartre'a, ma się powstrzymać od działania. Wręcz przeciwnie:

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

(...) kwietyzm jest postawą ludzi, którzy mówią: inni robią to, czego ja nie mogę. Doktryna, którą wam przedstawiam, zdecydowanie neguje kwietyzm, ponieważ głosi: nie ma innej rzeczywistości, jak tylko działanie. Idzie ona zresztą jeszcze dalej, ponieważ dodaje: człowiek jest tylko i wyłącznie projekcją, istnieje tylko o tyle, o ile realizuje siebie, jest tylko zespołem swoich czynów, jest tylko swoim własnym życiem.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998.

Dla egzystencjalisty istnieje tylko to, co się przejawia w działaniu, nie marzenia, plany, nadzieje.

Słownik

apologia

(gr. *apologia* – obrona, mowa obronna) wypowiedź zawierająca zarazem usprawiedliwienie i pochwałę osoby, sprawy lub idei

egzystencjalizm (filozofia egzystencjalna)

ruch filozoficzny powstały w latach 30. XX w. w Europie, który w centrum zainteresowania stawiał problematykę ludzkiego istnienia w świecie, zwłaszcza jego sensu i konsekwencji etycznych

humanizm

(łac. *humanus* – ludzki) pojęcie wieloznaczne, między innymi oznacza tradycję filozoficzno-światopoglądową, wywodzącą się z renesansu, dla której charakterystyczne jest podkreślanie wartości życia ludzkiego, skupienie na człowieku i wiara w jego moc poznawczą oraz sprawczość

Polecenie 1

Odsłuchaj fragmenty apologetycznego tekstu J. P. Sartre'a. Zrekonstruuuj pytania, na które odpowiada paryski filozof.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PCckuneyH>

Na wstępie w każdym razie możemy powiedzieć, że egzystencjalizm w naszym rozumieniu jest doktryną, która czyni życie ludzkie znośnym i która głosi, że wszelka prawda i wszelkie działanie związane jest ze środowiskiem i subiektywnością ludzką.

W rzeczywistości jest to doktryna najmniej skandaliczna, najbardziej surowa: przeznaczona jest wyłącznie dla specjalistów w dziedzinie nauki i sztuki oraz dla filozofów. I może być łatwo zdefiniowana. (...)

Sprawę komplikuje to, że są dwa rodzaje egzystencjalistów: pierwsi to chrześcijanie wyznania katolickiego, do których zaliczam Jaspersa i Gabriela Marcela, drudzy to egzystencjaliści ateści, do których zaliczyć należy Heideggera oraz egzystencjalistów francuskich i mnie samego. To, co jest nam wspólne, to po prostu uznanie, że istnienie poprzedza istotę rzeczy (egzystencja poprzedza esencję) lub, jeśli ktoś woli, że punktem wyjścia powinna być subiektywność.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zastanów się, czy tezy głoszone przez Sartre'a są dziś uznane za oczywiste, czy nadal budzą wątpliwości lub kontrowersje.

Polecenie 3

Na podstawie poniższego fragmentu wyjaśnij, jak można rozumieć związek Sartre'a z egzystencjalizmem.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PCckuneyH>

Czy Jean-Paul Sartre był egzystencjalistą?

Zacznę od przypomnienia faktu, że większość filozofów, których do tego nurtu zaliczano, gwałtownie przeciwko temu z różnych powodów protestowała. Było tak między innymi dlatego, że miano „egzystencjalista” w pewnym okresie funkcjonowało przede wszystkim jako obelga. Słowo to, jeszcze bez negatywnego zabarwienia, pojawiło się w dziele *Abbagnano*, opublikowanym w 1939 roku w języku włoskim. Jednak do Francji przeniesione zostało z języka niemieckiego za pośrednictwem Karla Jaspersa, który w 1937 roku w liście do Jeana Wahla pisał, że „egzystencjalizm to śmierć filozofii egzystencji”. Z taką już negatywną konotacją, termin ten spopularyzował się we Francji na dobre dopiero poczynawszy od 1944 roku, gdy przeciwnicy Sartre'a zaczęli się tym słowem posługiwać w swoich atakach, często niewybrednych i nie mających nic wspólnego z krytyką filozoficzną. W wielu ówczesnych pismach można było przeczytać, że egzystencjalizm to barbarzyńska filozofia pochodzenia niemieckiego, pesymistyczna i niemoralna, propagująca ateizm i pornografię, demoralizująca młodzież. Początkowo Sartre usiłował protestować, odżegnując się nawet od samej nazwy „egzystencjalizm”.

Moja filozofia – stwierdzał – jest filozofią egzystencji; nie wiem, co to jest egzystencjalizm.

Ten protest Sartre'a, oprócz powodów psychologicznych, miał także przesłanki natury filozoficznej.

Otóż istotną rolę w filozofii Sartre'a odgrywała koncepcja „aktu nominacyjnego”, ściśle związana ze specyficznym pojmowaniem funkcji języka. Koncepcja ta pod wieloma względami przypomina znaną w socjologii teorię etykietowania, zapoczątkowaną w latach 30. pracami z dziedziny kryminalistyki. Sartre prawdopodobnie nie znał prac Lemerta czy Beckera i zbieżność jest tu przypadkowa. Podobnie jak niezależnie od prac

Austina na temat performatywnej funkcji języka ukształtowała się Sartrowska postawa, przez niego samego określana później jako „idealistyczny nominalizm”, zakładający magiczną moc języka. Dla człowieka, który w moc tę wierzy, język nie opisuje gotowej rzeczywistości, lecz ją współtworzy. Każda wypowiedź jest apelem o działanie, a nazwać coś — to dokonać rytualnego aktu nominacji, który zasadniczo zmienia sytuację nazwanego bytu; nadać nazwę przedmiotowi, to zarazem stworzyć go i nad nim zapanować. Gdy Sartre poczuł się mianowany „egzystencjalistą”, a jego protesty na nic się nie zdały, wówczas zastosował strategię, której zasady opisał później w biografii Geneta: gdy potężna instancja społeczna wydaje swój wyrok i ogłasza „akt nominacyjny”, nadający jednostce tożsamość i wyznaczający jej miejsce w społeczeństwie, wówczas owa jednostka zawsze jeszcze może „zrobić coś z tym, co z niej zrobiono”. Sartre, godząc się ostatecznie na miano egzystencjalisty, podjął jednocześnie usilne starania o to, by opinii społecznej narzucić własne rozumienie tego pojęcia. Taki między innymi cel miał udział Sartre’a w konferencji na temat *Egzystencjalizm jest humanizmem*, która odbyła się 29 października 1945 roku w klubie „Maintenant.”

Hanna Puszko, Czy , „Sztuka i Filozofia” 10, s. 65-66, 1995.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uzupełnij tekst podanymi w ramce wyrazami. Następnie wynotuj fragmenty stanowiące wyraz zarzutów, na które odpowiada Sartre.

„Jutro – po mojej śmierci – ludzie mogą zdecydować ustanowienie , a inni mogą być na tyle tchórzliwi i , że im na to pozwolą. W tym momencie faszyzm będzie prawdą ludzkości, i tym gorzej dla nas. W rezultacie, rzeczy będą takimi, jakimi człowiek zdecyduje, że mają być. Czy to ma znaczyć, że winien pograć się w ? Nie. Przede wszystkim muszę się zaangażować, a następnie działać według starej zasady: „niekoniecznie trzeba mieć , aby coś przedsięwziąć”. To nie znaczy, że nie powinienem należeć do jakiejś partii, ale że nie będę miał i że będę robił to, co mogę”.

nadzieję

kwietyzmie

faszyzmu

złudzeń

bezzadni

Ćwiczenie 2

Wskaż zdania prawdziwe.

☐

Egzystencjalizm ateistyczny Sartre'a odrzuca istnienie Boga, ale zakłada istnienie transcendentnego świata idei.

☐

Wg Sartre'a nie można być wielkim pisarzem, dopóki nie napisało się literacko doniosłych dzieł.

☐

Sartre reprezentuje egzystencjalizm chrześcijański.

☐

Sartre nie godzi się na przypisywanie jego filozofii charakteru pesymistycznego.

Przeczytaj fragmenty tekstu *Egzystencjalizm jest humanizmem* i wskaż, jak można interpretować postawę odpowiedzialności w sytuacji, gdy: a. bohater zostaje z matką, b. bohater idzie na front.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Jako przykład, który pozwoli wam lepiej zrozumieć słowo osamotnienie, przytoczę historię jednego z mych uczniów, który zwrócił się do mnie w następujących okolicznościach: jego rodzice żyli w niezgodzie, ojciec skłaniał się do kolaboracji, starszy brat został zabity podczas ofensywy niemieckiej w roku 1940 i młodzieniec ten, o uczuciach trochę prymitywnych, ale szlachetnych, pragnął go pomścić. Mieszkali we dwoje z matką, bardzo zgnębioną półzdradą swego męża oraz śmiercią starszego syna. Jedyną pociechą był dla niej młodszy syn. W tym momencie młody człowiek miał do wyboru: albo ucieczkę do Anglii i zaciągnięcie się do Sił „Wolnej Francji” – co było równoznaczne z porzuceniem matki – albo pozostanie z matką i pomaganie jej w życiu.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998, s. 40–41.

Bohater pozostaje z matką.

Bohater idzie na front.

Przeczytaj fragment tekstu *Egzystencjalizm jest humanizmem*. Następnie spośród podanych zdań wskaż to, które trafnie opisuje relację między uczuciem a działaniem scharakteryzowaną w tekście.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

I to właśnie próbował zrobić ten młody człowiek. Gdy się z nim widziałem, mówił: w gruncie rzeczy ważne jest tylko uczucie. Powinienem wybrać to, co mi pozwala pójść w pewnym kierunku. Jeżeli czuję, że kocham swoją matkę na tyle, by jej poświęcić całą resztę, tj. moje pragnienie zemsty, moje pragnienie czynu, pragnienie przygód – pozostanę przy niej. Jeżeli, przeciwnie, że moja miłość do matki nie jest wystarczająca – odejdę. Ale jak zmierzyć stopień uczucia? Co stanowiłoby o wartości jego uczucia dla matki? Właśnie to, że pozostałby przy niej. Mogę powiedzieć, że kocham na tyle danego przyjaciela, żeby poświęcić dla niego daną sumę pieniędzy. Ale mam prawo powiedzieć to wtedy dopiero, kiedy to już zrobiłem. Mogę również powiedzieć: kocham na tyle swoją matkę, żeby zostać przy niej, ale dopiero wtedy, kiedy przy niej pozostałem. Wartość przywiązania mogę określić tylko w ten sposób, że dokonam czynu, który je potwierdza i określa. Ale kiedy wymagam od tego przywiązania, żeby uprawomocnić mój czyn, wtedy znajduję się w błędnym kole.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998, s. 44–45.

☐ Uczucia nie wiążą się w żaden znaczący sposób z podejmowaniem decyzji.

☐ Uczucie usprawiedliwia działanie pod jego wpływem.

☐ Uczucie jest wyrażane poprzez działanie.

Ćwiczenie 5

Wskaż zdania, które nie są wiarygodne z perspektywy sformułowanej przez Sartre'a relacji między uczuciami a działaniem.

☐ Przejmuję się losem bezdomnych kotów, dokarmiam je i opatruję ich rany.

☐ Nienawidzę Krzyśka, właśnie wysłałam do szefa donos o tym, jak się zachowuje w pracy po wyjściu dyrekcji.

☐ Zrobię dla ciebie wszystko.

☐ Jestem do ciebie bardziej przywiązana niż do męża, ale nie opuszczę go.

☐ Mam to wszystko gdzieś, nie dam rady się zaangażować w ten projekt.

Przeczytaj poniższy fragment tekstu. Następnie połącz ze sobą właściwe osoby poszukujące rady, autorytety i wybory zgodnie z przedstawionym przez Sartre'a ujęciem sytuacji poszukiwania autorytetów: „wybrać doradcę – to znaczy już zaangażować się samemu”.

((Jean-Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

A jeżeli szukacie rady na przykład u księdza – to wy wybieracie tego księdza i w gruncie rzeczy wiecie już mniej więcej, co on wam doradzi. Inaczej mówiąc, wybrać doradcę – to znaczy już zaangażować się samemu. Na przykład: jeżeli jesteś chrześcijaninem, powiesz: poradzę się księdza. Ale są księża kolaboranci, księża oportuniści, księża z Ruchu Oporu. Którego wybrać? I jeżeli młody człowiek wybiera księdza z Ruchu Oporu albo księdza kolaboranta, to już sam zdecydował o rodzaju rady, jaką otrzyma. Tak więc uczeń przychodząc do mnie znał już odpowiedź, którą mógłbym mu dać, i istotnie miałem dla niego tylko jedną odpowiedź: pan jest wolny, niech pan wybiera, to znaczy – niech pan szuka, niech pan odkrywa. Żadna moralność powszechna nie może panu wskazać, jak należy postąpić. W ogóle nie ma żadnych wskazówek na świecie.

Źródło: Jean-Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, tłum. J. Krajewski, K. Szeżyńska-Maćkowiak, Warszawa 1998, s. 46.

Osoby poszukujące rady:	Autorytety:	Wybory:
Milena myśli o misji w Afryce.		
Robert zastanawia się, czy urozmaicić nudę małżeńską niezobowiązującym romansem.		
Krzysztof martwi się, czy właściwie postępuje z córką, która przeżywa okres młodzieńczego buntu.		
Ania rozważa zmianę pracy.		

trener „porozumienia bez przemocy”

aktywiści w Centrum Chrześcijańskiego Wolontariatu

ojciec, zwykle niepodjmujący ryzykownych decyzji

Nie będę jej krytykował.

Nie podejmę żadnych działań.

przyjaciół – hedonista

Pojadę.

Dam sobie prawo.

Przeczytaj wiersz Wisławy Szymborskiej *Miłość od pierwszego wejrzenia* i zinterpretuj go z perspektywy kondycji ludzkiej w ujęciu Sartre'a.

((Wisława Szymborska

Miłość od pierwszego wejrzenia

Oboje są przekonani,
że połączyło ich uczucie nagłe.
Piękna jest taka pewność,
ale niepewność piękniejsza.

Sądzą, że skoro nie znali się wcześniej,
nic między nimi nigdy się nie działo.
A co na to ulice, schody, korytarze,
na których mogli się od dawna mijać?

Chciałabym ich zapytać,
czy nie pamiętają –
może w drzwiach obrotowych
kiedyś twarzą w twarz?
jakieś „przepraszam” w ścisku?
głos „pomyłka” w słuchawce?
– ale znam ich odpowiedź.
Nie, nie pamiętają.

Bardzo by ich zdziwiło,
że od dłuższego czasu
bawił się nimi przypadek.

Jeszcze nie całkiem gotów
zamienić się dla nich w los,

zbliżał ich i oddalał,
zabiegał im drogę
i tłumiąc chichot
odskakiwał w bok.

Były znaki, sygnały,
cóż z tego, że nieczytelne.

Może trzy lata temu
albo w zeszły wtorek
pewien listek przefrunął
z ramienia na ramię?
Było coś zgubionego i podniesionego.
Kto wie, czy już nie piłka
w zaroślach dzieciństwa?

Były klamki i dzwonki,
na których zawczasu
dotyk kładł się na dotyk.
Walizki obok siebie w przechowalni.
Był może nawet pewnej nocy jednakowy sen,
natychmiast po zbudzeniu zamazany.

Każdy przecież początek
to tylko ciąg dalszy,
a księga zdarzeń
zawsze otwarta w połowie.

Źródło: Wisława Szymborska, *Miłość od pierwszego wejrzenia*, [w:] Wisława Szymborska, *Koniec i początek*, Kraków 2015, s. 33.

Odpowiedź

Przeczytaj fragment *Mowy o godności człowieka* Giovanniego Pico della Mirandoli. Spośród podanych podobieństw oraz różnic między humanizmem Sartre'a a humanizmem renesansowego filozofa wybierz trafne sformułowania.

((Giovanni Pico della Mirandola

Mowa o godności człowieka

O jakże to wielka hojność Boga Ojca, jakże wielkie i godne podziwu jest szczęście człowieka! Dano mu mieć to, czego zapragnie, i być tym, czym zechce. Zwierzęta, równocześnie ze swym przyjściem na świat, wynoszą ze sobą – jak mówi Lucyliusz – z łona matki to, czym mają być. Duchy najwyższe albo od samego początku, albo nieco później, stały się tym, czym są i pozostaną przez całą wieczność. Natomiast rodzącemu się człowiekowi dał Ojciec wszelkiego rodzaju nasiona i zarodki wszelkiego rodzaju życia, które zaś z nich uprawiać będzie, te dojrzeją i owoc swój w nim wydadzą. Jeśli zarodki wegetatywne, stanie się rośliną, jeśli zmysłowe – zwierzęciem będzie, jeśli racjonalne – stanie się istotą niebiańską. A jeśli intelektualne – wówczas aniołem będzie i synem bożym; jeśli zaś z losu żadnego ze stworzeń niezadowolony, zwróci się ku centrum swojej jedności, stanie się jednym duchem wraz z duchem bożym i w samotnej niedostępności Ojca, który jest nad wszystkim, wszystkich przewyższy.

Źródło: Giovanni Pico della Mirandola, *Mowa o godności człowieka*, tłum. Z. Kalita. Cytat za: <https://filozofuj.eu/giovanni-pico-della-mirandola-czlowiek-jest-jak-kameleon/>.

Podobieństwa:

- ☐ Obaj filozofowie wierzą, że przeznaczeniem człowieka są wielkie czyny.
- ☐ Obaj filozofowie głoszą, że człowiek ma możliwość stać się tym, czym zechce.
- ☐ Obaj filozofowie głoszą, że człowiek powinien nieustająco się kreować.

Różnice:

- ☐ Sartre głosił egzystencjalizm ateistyczny i odrzucał zarówno przekonanie o istnieniu Boga, jak i o istnieniu obiektywnej i obowiązującej powszechnie hierarchii wyborów.
- ☐ Renesansowy filozof, w odróżnieniu od Sartre'a, twierdził, że możliwość wielu wyborów skazuje człowieka na poczucie niepokoju.
- ☐ Renesansowy filozof, w odróżnieniu od Sartre'a, twierdził, że możliwość wielu wyborów człowieka jest ograniczona możliwą interwencją Boga.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: *Egzystencjalizm jest humanizmem jako apologia*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

- 1) wymienia ważniejsze cechy, odmiany i przedstawicieli (w tym prekursorów) egzystencjalizmu;
- 2) przedstawia główne idee humanistycznego egzystencjalizmu Jean-Paula Sartre'a;
- 5) analizuje fragmenty następujących tekstów: Wprowadzenie do filozofii Karla Jaspersa (rozdz. 2 Źródła filozofii) oraz Egzystencjalizm jest humanizmem Jean-Paula Sartre'a.

III. Wybrane problemy filozofii.

6. Wybrane spory etyczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

- 2) o naturę wartości lub powinności moralnych (relatywizm – absolutyzm lub uniwersalizm, subiektywizm – obiektywizm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Omówisz okoliczności powstania oraz treść tekstu J.P. Sartre'a *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Scharakteryzujesz sytuację odpowiedzialności z perspektywy egzystencjalizmu.
- Omówisz relację między uczuciami a działaniem w filozofii Sartre'a.
- Podasz przykłady dokonywanych przez ludzi wyborów i zinterpretujesz je zgodnie z założeniami Sartre'a.
- Porównasz humanizm renesansowy z koncepcją humanizmu zaprezentowaną w tekście *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Zinterpretujesz utwór poetycki z perspektywy założeń egzystencjalistycznych.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia okoliczności powstania oraz treść tekstu J.P. Sartre'a *Egzystencjalizm jest humanizmem*;
- charakteryzuje sytuację odpowiedzialności z perspektywy egzystencjalizmu;
- omawia relację między uczuciami a działaniem w filozofii Sartre'a;
- podaje przykłady dokonywanych przez ludzi wyborów i interpretuje je zgodnie z założeniami Sartre'a;
- porównuje humanizm renesansowy z koncepcją humanizmu zaprezentowaną w tekście *Egzystencjalizm jest humanizmem*;
- interpretuje utwór poetycki z perspektywy założeń egzystencjalistycznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: *„Egzystencjalizm jest humanizmem jako apologia”*. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczeń nr 1-2 z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w zakładce „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. sprawdza, kto wykonał zadane ćwiczenie. Może wyświetlić odpowiedzi uczniów na tablicy interaktywnej. Prosi wybranego ucznia o uzasadnienie swojego rozwiązania. Dyskusja.

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel wyznacza ucznia, który zapisuje na tablicy podane przez niego hasło: Dlaczego (wg Sartre'a) egzystencjalizm jest humanizmem?. Następnie uczniowie podają na forum swoje pomysły. Wybrany uczeń zapisuje je wszystkie wokół hasła. Na tej podstawie powstaje mapa myśli/pojęć, do których uczniowie będą mogli powracać podczas kolejnych etapów zajęć lub w ramach powtórki materiału w domu
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie czyta polecenie 1. *Odśłuchaj fragmenty apologetycznego tekstu J.P. Sartre'a. Zrekonstruuj pytania, na które odpowiada paryski filozof.* Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla na tablicy treść ćwiczenia nr 3 z sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie wykonują je w parach, a następnie porównują swoje rozwiązanie z innym zespołem omawiając możliwe rozwiązania.
4. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenia nr 4-7. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.

5. Ostatnie ćwiczenie nr 8, którego rozwiązania podejmują się uczniowie na lekcji, wykonywane jest indywidualnie. Ponownie nauczyciel udostępnia je uczestnikom zajęć przez platformę edukacyjną. Nauczyciel weryfikuje zaznaczone odpowiedzi. Następnie uczniowie w parach dyskutują, porównując swoje odpowiedzi. W przypadku, gdy nauczyciel zauważa, że ćwiczenie wymaga komentarza, uzupełnienia czy naprowadzenia z jego strony, podsumowanie ćwiczenia odbywa się na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem/nauczyłam się...
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz referat na temat: *Założenia egzystencjalistyczne w dziełach Sartre i ich interpretacja..*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Grzybowski J. i inni, *Sposób na filozofię. Kluczowe zagadnienia z dydaktyki przedmiotowej*, Warszawa 2016.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.